

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félev.

Kolozsvár, Julius' 24bén. 1838.

4. szám.

TARTALOM: A' szép tavasz' békőszöntésével a' gyergyói tutajozó székelynek I) fáradtsága, II) jutalma, (Booskor János) 25. l. Párizsi játéktörténet, (000.) 29. l. Mostis léteznek Caligulák, de spartai elszántsággal bíró fiak is, (Gy. f. i. Farkas Sándor) 31. l. Angol törvénytörési esemény, (000.) 32. l.

A' SZÉP TAVASZ' BÉKŐSZÖNTÉSÉVEL A' GYERGYÓI TUTAJOZÓ SZÉKELYNEK I) FÁRADTSÁGA, II) JUTALMA.

A' komoly képű tél' eltűntével, midőn a' bölcs' szemeknek ezer ártatlan kellemeikkel bizelgő szép természet soká tartott szendergésből életre, erő teljes munkásságra lett ébredését gyönyörködtető virulásával jelenti; vagy egy tavaszi csendes napnak reggelén, keskeny körre korlátozott lakunk' érzéketlen falai közül kilépni az újuló természet' szent keblébe, kétségtelenül kedves foglalatossága, legédesebb gyönyöre, 's csak nem ellentállhatatlan vágya az eredeti épségben verő szívnek; elhiszem azért: mivel isteni végtelen jószágot, bölcseséget, hatalmat, zavartalan örökös rendet, szakadatlan legszorosabb egybefüggést hirdet, és temérdek kedves örömeikkel kínálkozik a' természetben minden. Minden! valamit szemekünk megpillanthatnak, vagy legserényebben repdeső képzetekünk elé idézhetnek.

Emez, minden helyzetű emberrel közös, senkinek kényétől, vagy balbiedelem szülte, és gyáva félsz pártolta törvénytől nem függő, még is legkielégítőbb, legártatlanabb természet adta szabados örömet éldelni, magam is lellem' gyakori, sőt naponkénti gyönyörévé tüztem. Haj! de az érzékeny emberi szív, néha a' vidám természet' védelme alatt, a' szépen mosolygó tavasz' ezer színű bájainak kö-

zette is tud komolykodni, és nem szégyenli fájdalom sujtolta könnyeket törölni. Különböztetve pedig: ha az elhunytaknak zöldellő sírdombjaira állunk, elmélkedni a' sokak előtt legtiszteletesebb eredeti irományból, a' természet' szent könyvéből; ilyenkor a' bús érzet hivatlanul megjelenő bizonyos vendége szívünknek. — Tanuért együvé sem fáradok; a' természet iránt mély tisztelettel hódoló öntudatom' szavával, e' részben reményem egyesülend igazságra figyelő minden embertársak' meggyőződése.

A' kedvező sors' ritka engedelmeiből, távolról ismert búmat felejteni, egykor kiléptem az ifjodó természet' kellemeinek körébe. Magas dombon elsenyvedt tetemek' hamvai felett állék. Néma csend lebege körültem, és az álmából alig serkent pacsirta csak akkor kezdé énekelni teremőjéhez naponkénti szokott háláját. A' sötét éjszaka is már meguntavala uralkodni a' mindenségben, és pirúlva serénykedett a' kormányt át engedni a' nálánál győztesebb napnak.

Figyelmemet legelőbbször is az egykor emberi alakban itten mulatott okos lények' portait őrző sírhalmak vonák magokra. Keblem' sok kívánatai versenyt szaladva serénykedének tudakolni: mi sorsok? mi egybefüggések? mi foglalatosságok? és minemű örömeik a' földtől örökös búcsut vett lelkeknek?! értelmem mesterkedett kielégítőleg felelni, mindazáltal,

fellázzadt érzeteim' csendesítésére szinte csak annyit tehetett, mennyit valamely tapasztalatlan gyenge révész a' felháborodott tenger' hullamai által örvénybe sodort hajó' mentésére. Tehát az elhunytak' hamvaira nyugalmat remegvén, a' halottak' néma tartományából vissza idézett gondolataimat a' keresztény reménynek' szívétető biztatásai által megnyugtatóván, nézeteimet honunk' legelsőbb rangú folyójának, a' szemeim előtt sebesen lejtő Marosnak, tutajt készítőkkal rakott virányos partira irányzám.

A' mindenségre életet és vidámságot mosolygó napnak lényt árasztó sugárai már szépen ragyogtak, munkásságra tüzelendők a' dologra természetileg is hajló, de az égalj' zordonsága miatt valamennyiben egyszersmind kénytelenített maros-parti lakókat. A' külön helyekre egybesereglett néptömegnek serénységre, kölcsönös segítségre lelkesítő szava, és a' kiélelt fejszék' ütéseinek a' tutajgerendákban viszhangra talált lármaja, az egész tájékon fenhanggal hirdeté: hogy a' méz gyűjtő raj' serénységével vetelkedő szorgalom, a' vas' keménységéhez hason erejű békétűrés, és lankadatlan munkásság címe, dísze 's idegeníthetetlen tulajdona az Attila' oldala mellett győzelmi borostyánnal sokszor koszorúzott, de a' három testvér' egyenlensége' következtében megszalasztott, és a' roppant fenyesek közötti gyergyói gyönyörű tere vonult vitézkedő scytha ivadéknak.

Kétségtelenül Gyergyónak lakói általában, különösen pedig a' tutajt készítő, a' legmunkásabb emberek' sorába tartoznak; rólok is batran elmondhatni mindazon dicséreteket, mellyeket valaha valamely szabad képzetű és finom izlésű költő, részre hajlatlan itélettel, a' sziklaktól sűrűen benőtt, és hideg égalju Tirol', vagy Schweiz' polgárainak világbecsülte szorgalmuk' magasztalására énekelt. Mind-

azáltal a' tutajt készítő' munkássága I. jóllehet legfőbb mértékben izzasztó; II. méltólag még sem jutalmazatik. — És a' tutajozás a) valljon miért kerül temérdek roncsolódásba, 's b) főleg minemű ok zárja el a' tutajt készítőket legméltóbb joggal érdemlett illő jutalmoktól?! — Mindezekre gondolataimat, észrevételeimet közleni, jelen irományomnak kitűzött legközelebbi célja.

Azon sűrű verejtéket, mellyet valamely izmos fenyőnek néha a' sebes és véletlen lezuhanás miatt ember' életébe is kerülő földszinre döntése, meghántása, és a' szorosból út mellé kivontatása sajtol, rajzolgatni nem czélem; azt sem említem, melly sokszor törli homlokát, és mennyi napszámmal aldozik a' tutajozó, míg gerendait a' parton faragás, békötés, vízbe szállítás és megterhelés által eladhatóvá készíti; ezennel csak a' gerendáknak a' havasból Maros mellé vontatásokkal egyesült nehézségekről emlékszem, és már csak ezen egyetlen néző pontból is elég okok tódulnak elé, engemet azon állításra sürgetők, hogy

1) A' tutajt készítő' munkássága legfőbb mértékben izzasztó. Igaz, izzad a' földész, míg szántóföldeiről az arany szinnel diszlő gabonakalászokat csüréhez költöztetni örvendhet; izzad a' kereskedő, midőn kedveseitől vérző szívvel megváln a' jó remény' hajóján ezer bajokkal mérkezve, idegen honba, messze evez pénzbéli értékét öregbítendő; izzad Marsnak fegyvert hordozó gyermeke, míg a' hadi szabály szerint elégedést nyerőleg mozdulni, fordulni, lépni és célzani szokik; röviden szólva: rang, hivatal és helyzetbeli különbség nélkül minden ember gyakrabban vagy ritkábban bizonyosan törli homlokát; még is úgy tetszik, legsűrűbben a' szegény tutajt készítő verejtékezik! Némek legalább, az ő fáradozásait sokszor szemlélőnek — valahányszor a' vonczolt gerendák'

földközi surlódását, vagy a' fejszék' ütéseinél sűrű viszbangjait hallám, mindannyiszor a' teremtőnek edeni első szüléinkre kimondott és reánk örökölt ama' nagy végzete tetszék zúgni füleimbe „vétkes ember! arczod' verejtékével keresened kenyeredet,“ — és úgy vagyjon! a' tutajt készítő legbizonyosabban; teste' roncsolódásával, véres verejtékével szerzi meg csaladanak a' szükségeseiket. — Ugyan is: midőn mások a' szendergő természet' ölében békével alusznak édes álmokat, a' tutajozó csikorgó leghidegebb fagyban éjfel tájt odahagyja meleg ágyát; midőn a' hold világol, éjjeli három órakor, százak' és többek' társágában már a' havas' derekán hajtogat óriási hegyeken keresztül, két három mértföldnyi távolságra, övig és feljebb érő hóval fedett gerendáihoz rontandó. Mennyi fáradtság! a' temérdek hó alatt heverő fenyő gerendát kivájni, és annak vastagabb részét a' parányi szánra felkínzani! mennyi vigyázat és baj, most felettébb szoros ösvényeken, majd borzasztó mélységgel határos oldalakon, egekkel vetelkedő meredek hegyek' tetejére érni és a' magasból több órákig hét nyolcz öles fadarabbal úgy lejteni, hogy mindenestől iszonyító mélységbe ne romoljanak, avagy eligazott ökreikben tetemes kár ne történjék! A' fenyő gerendát haza vonczoló barom is igazán, erőt gyengítő izzadsággal érdemli naponkénti szénáját, és azért semmi különös csak természetes, ha leggondosabb után járás mellett is a' tutajt hordott igás barmok, tavaszi gyenge légyként lézengnek a' barázdában, szigorú külsőjökkel az égyiptomi hét sovány tehenekre emlékeztetők.

És a' tutajra használható fenyőknek több mértföldnyi távolságról temérdek nehézségekkel párosult hozatala, valljon miből következik? vagy is

a) Miért kerül temérdek ron-

csolódásba a' tutaj gerendáknak Maros mellé szállítása? Eme' feltételre feleljen mindenki, a' mint leghelyesebbnek itéli; részemről a' tutajgerendáknak Maroshoz hordásával egybefüggő rettentő fáradtság' egyedüli okát abban látom, hogy az erdőlés rendetlenül gyakoroltatik.

Az égalj' szelidségére vagy zordonságára, és a' föld' termékenységére nézt, természeti örökös törvényeknél fogva kétségtelenül sokat határoz a' nagy kiterjedésű erdőknek távol avvagy közel léte, melly néző pontból: hálás köszönet elhamvadt azon munkás karoknak, mellyek a' roppant fenyvesek' szorgalmas irtása által égaljunk' szelidítésére bár annyit tettek! köszönet mindazoknak, kik a' gyergyói gyönyörű térséget, 's ezen késő utódnak a' messze terjedő szántóföldeket, és termékeny kaszálókat adtak örökségül. — De talán a' 26 — 27 ezernyi népszámhoz mérve Gyergyóban szántóföldek és kaszálók már elég nagy kiterjedésben dízlenek; meghazudtolhatatlan szava ez a' határ' távolságát, nagyságát, jóságát jól ismerő, és azzal dicsekvő községnek, 's hát a' parlagban nyugvó sok jó darab foldek valljon mi parancs ellen vétettek, hogy nemtelen növények' terhe alatt megvettelve hevernek?! — mert azon mondásból, hogy egy tiszteltem értekezőként „a' gyergyói nép évenkénti természetmányaiból házi szükségéit alig fedezi félévig“ reményilem vizsgálódó ész, és megfontolólag határozó ítélet sem a' határ' szűkire merőben, sem pedig a' föld' termékenytelenségére nem következtetend, sőt inkább figyelmes leend azon okok iránt, melylyekből önkéntesen fejlődik, hogy a' gyergyói nép általánosán szólva gyorsan költi el az áldást. Azon okakat bár melly sietőleg elgondolva, úgy vélem semmi különös csak természetes, hogy nálunk a' föld' népe korán kénytelen naponkénti élelmét havastúli városok' pia-

czairól, vagy pedig a' határszéli magtárakból vásárolni. Föld, természetény tisztességes mértékben vagyon, de hiányzik az illő és szükséges takarékosság!

Egyébiránt „hogy a' gyergyói község, kevésbé jutalmazott dologgal tutaj készíttéssel csak azért kinlódnek, ne talán lopni kénytelenítessék,“ ez csak olyan igaz, mint kétszer kettő öt. — E' részben a' N. Társalkodónak 18dik száma alatt D. F. A. betűkkel jelelt és egyébiránt sokra becsültem tutajokrólí értekezőjével barátságos kezét nem foghatok, sőt legkevesebbé kétlem mondani, hogy egy munkát szívből szerető, és elegendő jó földdel bíró szorgalmas néprőlí, ezen csipős észre vétel, nagyon sértőleg hangzik.

Ismételve mondom: általánosan véve a' gyergyóiatnak kaszálóik, barmaik, júhnyájaik, rozstot, árpát, zabot jó mértékben termő, sőt kedvező napok' védelme alatt szép búzát is érlelő szántóföldeik olly bő mennyiségben vagynak, hogy a' mezei gazdaságot több szorgalommal folytatandók, és az évenkénti termést illő takarékosság által megkimérendők, ha szintén nem tutajoznának is, bizonytal illendőleg megélnének sorsokhoz képest.

A' mi már az erdőt, értekezésem' kijelt egyik pontjának legközelebbi tárgyát illeti: a' tutajgerendákra alkalmas fenyőket nevelő erdők, székely kifejezésként „nagyon messze mentek.“ Igazán, lassanként jól elsétáltak, és miért? Hajdon háboru izentetett vala a' ropant fenyveseknek; régen, elvél tüzetett ki az erdőknek tüzzel, vassal, rend és kimélés nélküli pusztítása; és fájdalom! a' csata több százodok óta szüntelen foly; békekötéshez még nincs remény!

A' temérdek fenyveseknek irtása, kétségtelenül cél szerénti, jó és a' legszükségesebb volt bizonyos idő pontig, valamedig tudnillik a' nép' sürgetőbb szükségéire elég mérték-

ben gyümölcsöző földek irtás által borzasztó vadonból hasznos termő kies helyekké varázsoltatva, a' késő utódnak örökös joggal megszerettettek. De már ma, midőn élelmet termő föld bőven vagyon, és többen csak szokásból, időtöltésből, a' lángok' szabados játékaiban talált gyönyör' hitvány kinézéséből perzselik a' szép növésű ifjoncz fenyőket a' nélkül, hogy a' béhamvasodott helyet szorgalmas takarítás által hasznos adóvá tenni törekednének, — ma, midőn sokan restelvén egyébiránt közel fekvő, de a' húzamas használat által már soványokká száradott földjeiknek szorgalmas trágyázását egyebütt csak azért gyujtanak, hogy természet kövérítette új földbe vethetvén, kevésb munka után, szemekkel gazdag kévéket kössenek; mondám: jelenben a' régen avúlt, és tetemes károkat szakadatlanul nemző irtás felőlí elv helyett a' tutajozás' könnyebbitése' tekintetéből talán mulhatatlanul szükség volna, a' helységnek és népnek mostani állásához, környülményeibez alkalmazott ezen célszerénti kettős szabályt mentől előbb éltetni:

1ször. Minden közönség közelebbi, és több nyilakra osztandó fenyveseit, a' majd évenként sorral használhatókat, tartsa legszorosabb tilalomban, és neveljen idő' multával tutajra alkalmas, egyszersmind a' közel létel miatt könnyebben, hamarébb haza szállítható fenyőket; ekkor aztán kevesebb napszám kívántatik, és ritkábban kelletik elbágyattan sohajtózni.

2szor. A' már nyilakra osztott, és nagygyá nevededett fenyőkől seaki se vágjon évenként több szálakat, mint a' mennyit egy télen eladás végett bizonyosan haza hordhat. Ezen esetben a' gondolomra levágott szép fenyők nem rothadnának el a' földön hevertökben; egyszersmind: mihelyt kevésb számu, de mind jó és szép tutajok fekünnének a' par-

ton, egy kereskedő sem csufolkodnék a' szé-
gény tutajkésítőnek sok izzadság mosta tu-
lajdonával; hanem örvendene minden, ki azt
illő áron magáéva vásárolhatná.

Vagy talán máris vagyon minden közön-
ségnek tilalmas erdője? Egy darahocskta! de
ez nem szabados tutajozásra, hanem a' közön-
ségnek közbe jöhető legnagyobb szükségait fe-
dező. És ezen egyedüli célra nézt is, a' több
ezernyi lakókból álló falunak össze csoportoz-
ható szükségai' esetében, ugyan mit jelentegy
maroknyi tilalmas? Például: ha lehető tűz-
vész által valamely faluban az építmények' jó
része elhamvadna, ugyan mi maradna egy ti-
lalmasból? 'S hát ha az üldöző sors, vagy a'
rossz szándékunak szentségtelen keze ugyan a-
zon helyen mint már elégszer történt másod-
szor, harmadszor is emésztő lángokat lobog-
tatna? — A' szép fenyveseket bátor szívvel
pusztító erős bajnokok, cél nélkül, sőt a'
legjobb cél ellenére perzselő vitézek! vigyáz-
zatok; a' tapasztalásnak keserves oskolájában
tanult tisztas régiség okoknál fogva szokta va-
la mondani: „Servata valebunt.“

Ezek sietőleg ide fűzött gondolatok, és
a' kifejelem céltól eltérni látszó észrevételek;
egyébiránt mindezeket érinteni szükségesnek
véltém, főleg azért: hogy a' tutajozásnak leg-
izzasztóbb fáradsággal egyesülte, az erdőlés'
rendetlenségéből mindenek' szemei előtt ho-
málytalanul világoljon. Avvagy: ha az eldö-
dők közelebb fekvő és eredeti erővel zöldellő
fenyveseiket, bölcs elő-látással megkimélen-
dik, tilalmazták, és ha utódaik azokat nyilak-
ra oszszák, sorral czélarányosan használandók,
ezen kettős feltétel alatt, ma valljon a' tutajt
késztők kénytelenítetnének e idegen közönség-
béliektől, sőt még a' görgényi uradalomnak
távol eső határaitól is egy pengő forintot ven-
ni, a' még talpán álló tizenkét fenyőt? fele-
let: nem, következőleg a' tutajozó fertaly-

nyi tutajáért egy forinttal többet pengetne
kicsiny erszényébe, és éjféli egy órától esti
tízíg iszonyító hófuvatagok' hidegében didereg-
ni nem lenne kénytelen.

Ismételve állítom: a' tutajszállítás' alkal-
mával patakozó izzadság, az erdőlés' rendet-
lenségéből, mint legelső kulföböl szívárogo. De
a' mi eltölt, azt nem törtéatté tenni erőtle-
nek vagyunk; tehát legalább a' jelenben élők-
nek kellene a' czélszerénti erdőlésről gondol-
kozni, és jobb jövődőt igérőleg rendelkezni;
majd negyven, ötven évek' multával, a' tuta-
jozásban kevésbbé izzadó utódtól háromzo-
ros áldás és halás köszönet lebegne az elhunyt
gondoskodók' tetemeinek porai felett.

(Végzete közelebből.)

Bocskor János.
Gyergyó-remetei pap.

PÁRIZSI JÁTÉKTÖRTÉNET.

(Végzet.)

Hetekig száguldozott ide tova Károly mint-
egy örült; nem annyiban fajt nékie atyja' haragja
's a' köz becsülés' elvesztése mint az, hogy le-
kelle mondania Laura' birásáról, le minden
reményről a' házi, csendes boldogsághoz,
mellyről olly édesen álmadozott, melly haj-
landóságival és erkölcsös komoly lényével olly
erősen megegyezett. Még mind nem tudott
megbarátkozni a' gondolattal, hogy e' boldog-
ság rája nézve vissza hozhatatlanul el volna
veszve, 's felleve magában még egy hibás lé-
pést tenni, mi előtt örökre lemondana a' re-
ményről és boldogságról, mellyet számára Lau-
ra nászajándékul hozandana. „Igen,“ egy két-
ségbeeső próbát merészlendet, hogy Laurát
rávegyem, velem elszökni, egy szembetűnd